

NOVE KNJIGE***

**Petronije: SATIRIKON, Preveo
A.S. Kalenić, GZH, Zagreb 1986.**

Izdavanje novog prijevoda *Satirikona* u nas velika je novost. On se, naime, javlja prvi put nakon 1932. godine, kada je tiskan prijevod iz pera Martina Kuzmića. Osim toga, riječ je o djelu koje izmiče klasifikaciji terminima antičke teorije književnosti. Većina ga suvremenih učenjaka karakterizira sa svim neantičkim pojmom **roman**. Izuzetan položaj *Satirikona* u našoj percepciji rimske književnosti nužno se odražava i u jezičnim i stilskim osobinama svakog prijevoda. I napokon, radi se o prvom u nas prijevodu cijelog Petronijeva korpusa — i romana i fragmenata —, a prati ga opsežan komentar i pogovor. Veličina pothvata nije iznevjerena; pred nama je vrijedna i zanimljiva knjiga, kako za filologe tako i za nestručnjake.

U prvom dijelu knjige nalazimo prijevod teksta *Satirikona*, a za njim fragmente okupljene u posebnom poglavlju pod naslovom *Nepovezani odlomci*. Prevodilac vjerno slijedi original, a istovremeno piše čitkim i suvremenim hrvatskim književnim jezikom. To je, dakako, velik napredak u

odnosu na Kuzmićev prijevod. No, kao da je želja da ne robuje konvencijama povremeno odvodila prevodioca predaleko. On se, kao i svatko tko uzima u ruku Petronijev tekst u originalu, susreo s problemom brojnih hapaksa, a pogotovo provincijalizama i kolokvijalizama kojima se služe pripovjedač i njegovi likovi.

Možda je izbor riječi u ovom prijevodu mjestimice i suviše drastičan. Teško je vjerovati da su izrazi poput *stuprum* ili *virum passa sum* imali onakve konotacije ili, jednostavnije rečeno, zvučali tako vulgarno kako su prevedeni (poglavlja 8 i 25). Treba, međutim, naglasiti da su rješenja ovakvih problema uvelike prepuštena „slobodnom uvjerenju“ filologa, prvenstveno zbog manjka materijala za usporedbu u samom korpusu rimske književnosti. Zbog toga ni ovdje iznesen sud ne smije biti kategoričan. Svojim konotacijama začuđuje, npr. i izraz *stranka zelenih* (poglavlje 71), ali on je iscrpno objašnjen u komentaru.

U cijelom je tekstu vidljivo da prevodilac vodi računa o Petronijevoj sociolingvističkoj suptilnosti. Ipak, u prijevodu ne nalazimo sve nijanse odstupanja od jezičnog standarda kojima ru-

kuje rimski pisac. Djelomičan gubitak informacija ove vrste bez sumnje prati prevodilački posao uopće.

U *Dodatku* slijede najprije napomene uz tekst. One pružaju temeljita objašnjenja koja su očigledno neophodna neupućenu čitaču, ali obiluju i stručnim podacima. Neke su bilješke (na primjer one uz poglavlje 24, 28, 34 i 45) gotovo doslovce preuzete iz spomenutog Kuzmićeva izdanja. Razumljivo je i korisno da se prevodilac služio i postojećom domaćom literaturom. Krajnje je, međutim, neprofesionalno što je na tim mjestima izostavio podatak o izvoru koji je tako izravno iskorišten.

U posljednjem dijelu *Dodatka* prevodilac se potvrđuje kao vrstan filolog u znalački i zanimljivo pisanim poglavljima pod naslovima *Tekst Satirikona, Autor i djelo, te Sadržaj i oblik Satirikona, Problem književne vrste*.

I na kraju: ime prevodioca glasi **Antun Slavko Kalenić**. Na trećoj pak stranici stoji: *Prijevod i popratni tekstovi Antun Branko Kalinić*. Riječ je o propustu toliko elementarnom da ga Grafički zavod Hrvatske, kad se već prihvatio ovako vrijednog izdanja, nije smio sebi ni po koju cijenu dopustiti.

Aleksandar Sunko

Marjeta Šašel-Kos: ZGODOVINSKA PODOBA PROSTORA MED AKVILEJO, JADRANOM IN SIRMIJEM PRI KASIJU DIONU IN HERODIJANU, Znanstvenoraziskovalni center SAZU – Inštitut za arheologijo, Ljubljana, 1986.

476 stranica: sadržaj, predgovor i spisak kratica str. 5–15; uvodni prikaz o Dionu Kasiju str. 18–49; reprodukcija odabranih odlomaka iz Dionova djela s usporednim prijevodom i komentarima na slovenskom i engleskom str. 50–273; uvodni prikaz o Herodijanu str. 274–308; reprodukcija odabranih odlomaka iz Herodijanova djela s usporednim prijevodom i dvojezičnim komentarima str. 311–435; popis priloženih karata str. 436 i 437; englesko i slovensko kazalo str. 439–467; 11 karata; 4 table fotografija epigrafskih spomenika.

Lijepo opremljena edicija namijenjena je i domaćim i stranim korisnicima. Uklapa se u program izdavanja antičkih izvora Inštituta za arheologiju pri Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU.

Autorica je okupila i komentirala odlomke koji pružaju podatke relevantne za budući slovenski prostor, a kako on u antici nije bio ni etnička ni organizaciona cjelina, to su ujedno i odlomci važni za prostore danas susjedne slovenskom. Težište je publikacije na komentaru, koji istodobno tumači i povezuje Dionove i Herodijanove podatke, spaja ih s podacima iz drugih izvora, pruža potrebne povijesne preglede i preglede literature.

To nije niti klasično filološko izdanje niti klasična historiografska interpretacija građe već publikacija izvora u svrhu povijesnog istraživanja. Stoga nema nekih karakteristika obaju spomenutih tipova znanstvenog teksta, ali je sadržajem potpuno funkcionalna. Izvjesna nedotjeranost u aparatu i organizaciji samog izdanja donekle komplicira korištenje. To međutim ne uma-

njuje dojam o velikom trudu i visokoj stručnosti autorice, niti dovodi u pitanje vrijednost njena doprinosa.

Njeno je djelo nezaobilazan priručnik svakom istraživaču bilo obrađenih izvora bilo povijesti naših krajeva u razdoblju o kojem oni izvješćuju.

B. K. M

Nela Horak-Williams: GRČKI JEZIK NOVOG ZAVJETA, početnica, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986.

Grčki jezik *Novog zavjeta* s lingvističkog aspekta pripada izuzetno zanimljivim pojavama. Naime, nastao na temelju helenističke *koine*, nalazeći se između njezina dva pola — idioma svakodnevnog komunikacije i jezika književne produkcije, dakle razapet između težnje za efikasnim prijenosom poruke (a u ovom slučaju i: Poruke) i intencije da se ne udalji u potpunosti od klasičnih kanona i normi, novozavjetni grčki ipak nije, usprkos čak i raznolikosti autora, jezik necjelovite i izrazito mješovite strukture. On je, dakako, i u svojoj sociolingvističkoj dimenziji veoma interesantan. Tekstovi koji su njime pisani bili su namijenjeni, bez ikakve sumnje, najširem krugu primalaca, i to članovima društvenih grupa koje su zauzimale nizak položaj u socijalnoj hijerarhiji. Zbog toga je novozavjetni grčki jezik — prema očekivanju — obilježen svakodnevnim jezikom i njegovim utjecajem ali mu ni u kojem slučaju nije identičan: teško je danas, na osnovi relativno malobrojnih ostataka govorne *koine* (na egipatskim papiru-

sima), procijeniti odmak tog idioma od nje, no jasna literarnost Evanđelja i drugih dijelova *Novog zavjeta* svakako je posljedica i specifične upotrebe jezika. I napokon, ne treba zaboraviti da evanđelisti uglavnom nisu bili izvorni govornici grčkoga, te da je njihova *koine* zapravo sekundarno naučen jezik kakav se, kao *lingua franca*, upotrebljavao u tadašnjoj Palestini.

Različitost novozavjetnog grčkog od klasičnog starogrčkog zahtijeva, dajako, i specifičan gramatički opis, a donekle i lingvistički (a o filološkom da i ne govorimo) pristup. Tome su predmetu u svijetu posvećeni veoma brojni radovi, ali kod nas je dosad jedino Sveti arhijerejski sinod Srpske pravoslavne crkve 1982. objavio *Osnove novozavjetnog grčkog jezika* Vlastimira Ćorića, a sada se pojavila i druga knjiga, ona čija je autorica Nela Horak-Williams. Ova je početnica, što nas ne treba čuditi, također u osnovi namijenjena onima koji se za originalni tekst *Novog zavjeta* zanimaju iz teoloških razloga (autorica je predavač novozavjetnog grčkog jezika na Baptističkoj teološkoj školi u Novom Sadu), ali — potrebno je to odmah naglasiti — knjiga će biti korisna svakome tko se bilo iz koje pobude želi uputiti u osobitosti tog idioma.

Naime, u osnovi je riječ o kombiniranom i programiranom (u metodičkom smislu te riječi) udžbeniku za samouke koji u sebi objedinjuje početnicu, elementarnu gramatiku, sa svim kratku čitanku, rječnik i mnoštvo raznorodnih informacija o jezičnom i izvanjezičnom kontekstu novozavjetnog grčkog. Vjerojatno nije neophodno naglašavati da je pisanje

udžbenika za samostalno učenje stranih jezika jedan od najtežih metodičkih poduhvata, no autorica se hrabro u nj upustila. Čitavu je knjigu podijelila u 24 cjeline u kojima se u osnovi sukcesivno obrađuju pojedina gramatička poglavlja: od čitanja i pisanja grčkih slova i pravopisnih znakova do glagolskih vremena i načina. Svaka lekcija započinje popisom osnovnih ciljeva učenja tako da učenik unaprijed zna što se od njega u tom poglavlju očekuje. Zatim, nakon kratkih izvadaka iz novozavjetnih tekstova u kojima se nalaze primjeri obrađenih gramatičkih problema, slijede potrebna vrlo jasno iznijeta objašnjenja tih pojava isprepletena brojnim kratkim zadacima čija je svrha, dakako, utvrđivanje i provjeravanje vlastita znanja. Na kraju svih lekcija navedeni su i odgovori na postavljena pitanja, što omogućuje učeniku da bude siguran da nije rješavajući zadatke pogriješio.

Tekst o gramatici, uvijek potkrijepljen primjerima, na prikladnim je mjestima isprekidan različitim umecima koji sadržavaju obavijesti ne samo o kršćanskoj nego i o helenističkoj i helenskoj civilizaciji, što uvijek teško samostalno učenje jezika vrlo vjerojatno može učiniti zanimljivijim. Osim toga u knjigu je uvršten i veći broj lijepih ilustracija, i fotografija i crteža.

Već površan uvid u *Grčki jezik Novog zavjeta* pokazuje nam da je riječ o knjizi koja je sastavljena s velikim trudom i izričitom željom da se ne odviše lak predmet toliko približi učeniku-samouku da ga on zavoli. Uz to, sistematičnost i postupnost izlaganja, dobro raspoređeni i najvećim dijelom pra-

vom problemu posvećeni zadaci, pregledan skup temeljnih gramatičkih paradigmi na kraju knjige i čitak rječnik odaju autora kao ne samo stvarnog poznavaoča građe o kojoj govori nego i kao pedagoga s velikim iskustvom i stručnjaka koji je upućen u suvremena dostignuća primijenjene lingvistike. Ako se tome još pridoda jasan i razumljiv jezik i vrlo čista štampa, ova nevelika početnica novozavjetnog grčkog može kod čitaoca (i kad nema namjeru da bude polaznik kursa!) izazvati jedino zadovoljstvo.

Svaki se pionirski pokušaj sukobljava s brojnim teškoćama, i u ovoj su početnici one, koliko možemo prosuditi ne prolazeći čitav tečaj vježbu po vježbu, najvećim dijelom prevladane. Od malobrojnih mogućih primjedbi spomenut ću samo to da mi se čini kako su neka didaktička rješenja (zadatak-križaljka ili slikovni prikaz prijedloga) primjerenija učenicima osnovne škole nego pretpostavljenim odraslim samoucima, te da je — što je možda bitnije — teško zamisliti kako će čitalac snalaziti se u tekstovima čije će gramatičke strukture naučiti tek nekoliko lekcija kasnije. I napokon: šteta je što čitanka ima tek šest stranica teksta.

Ako bimo u jednoj rečenici htjeli sažeti ocjenu udžbenika *Grčki jezik Novog zavjeta* Nele Horak-Williams, bez straha da ćemo pogriješiti mogli bismo reći: dobili smo moderno koncipiran, zalački sastavljen i lijepo opremljen pristup jednom segmentu grčkog jezika koji je dosad kod nas bio sasvim nedovoljno obrađen.

Dubravko Škiljan